

“Δεν ζήτησα τίποτα, ούτε θέλω να έχω σχέση με διαταγές, νομοθεσία ή την ιεραρχία κάποιων. Είμαι αυτός που είμαι, ένας αγρότης που έμαθε να διαβάζει στη φυλακή, όπου δοκίμασε από κοντά τον πόνο και τον θάνατο και ήταν εν αγνοία του αναρχικός. Σήμερα που ξέρω, είμαι ακόμα περισσότερο αναρχικός από χθες αφότου σκότωσα για την ελευθερία μου.”

(από το "Nosotros", ημερήσιο αναρχικό έντυπο, Μάρτιος του 1937)

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Στην σύγχρονη ιστορία της Ευρώπης τα παραδείγματα των μορφών της αντίστασης των εργατών στην εργασία είναι πολλά (Ισπανία, Γαλλία, Αργεντινή και πολλά άλλα), αλλά εμείς θα σταθούμε σε αυτό που έλαβε χώρα στην Ισπανία, την περίοδο της ανόδου του Λαϊκού μετώπου και της Ισπανικής Επανάστασης 1936-38, λίγα χρόνια δηλαδή πριν από την έναρξη του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου.

Ιστορικό Πλαίσιο

Τη δεκαετία του '30 η Ισπανία αποτελεί μία από τις φτωχότερες χώρες της Ευρώπης με έντονες ταξικές αντιφάσεις. Η άρχουσα τάξη ήταν μια μικρή, αλλά πολύ πλούσια ομάδα μεγαλογαιοκτημόνων, που υποστηριζόταν από την υπερσυντηρητική καθολική εκκλησία. Μην ξεχνάμε άλλωστε την στενή σχέση και την ταύτιση συμφερόντων που υπήρχε ήδη από το Μεσαίωνα μεταξύ Κράτους και καθολικής εκκλησίας. Όπως πάντα, έτσι και στην Ισπανία, η εκκλησία και οι εκπρόσωποι της προστατεύονταν από τις κυβερνήσεις, το στρατό και την κρατική πολιτοφυλακή. Από την άλλη πλευρά πάλι, υπήρχε τεράστια ένδεια των ανθρώπων των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων (μεροκαματιάρηδων και αγροτών). Οι αμοιβές, εάν υπήρχαν δουλειές, ήταν πολύ χαμηλές, ενώ οι κοινωνικές παροχές απουσίαζαν και η πείνα κυριαρχούσε. Η υγειονομική περίθαλψη ήταν υποτυπώδης και οι γυναίκες ζούσαν με μόνο και απώτερο στόχο να κάνουν παιδιά, έχοντας την ελπίδα του "φιλεύσηπλαχνου" θεού. Άξιο αναφοράς είναι ότι, ο αναλφαβητισμός συντηρούνταν σκόπιμα, αφού το κράτος ήθελε τα στόματα κλειστά και μάλιστα κάθε προσπάθεια αντίστασης και εναντίωσης στο δικτατορικό σύστημα τιμωρούνταν με σκληρή καταστολή: μαζικές συλλήψεις και εκτελέσεις.

Οδομαχίες ενάντια στο στρατό

Σε αυτές τις συνθήκες, οι αγροτικές οργανώσεις και τα σωματεία των βιομηχανικών εργατών διαμόρφωσαν το 1911 ένα αναρχικό συνδικάτο, αποκαλούμενο CNT (Confederacion Nacional del Trabajo - Εθνική Συνομοσπονδία Εργατών), το οποίο οργανώθηκε από τα κάτω και μέσα από το οποίο αργότερα ιδρύθηκε και η FAI (Federacion Anarquista Iberica - Ομοσπονδία Αναρχικών Ιβηρικής).

Το 1931 η οχτάχρονη Δικτατορία πέφτει και εκλέγεται κυβερνητικός συνασπισμός αριστερών κομμάτων. Το πολιτικό σκηνικό συνεχίζει όμως να είναι ασταθές και δύο χρόνια μετά η κυβέρνηση πέφτει και εκλέγεται η Δεξιά. Στη συνέχεια στις εκλογές του 1936 όλες οι δυνάμεις εκτός της Δεξιάς ενώνονται στο Λαϊκό Μέτωπο το οποίο τις κερδίζει και απελευθερώνονται οι φυλακισμένοι των προηγούμενων ετών. Παρόλα αυτά συνεχίζει να επικρατεί χάος το οποίο εκμεταλλεύεται ο Φράνκο στις 17 του Ιούνη και καταλαμβάνει το Ισπανικό Μαρόκο, κινούμενος στη συνέχεια απειλητικά προς την Ισπανία. Και τότε λοιπόν είναι, που ο κόσμος και η CNT αντιδρά και παίρνει τα όπλα στα χέρια του. Έτσι στις 19/7/1936 ξεσπά η Ισπανική Επανάσταση. Οι καταπιεσμένοι για αιώνες άνθρωποι, πήραν τελικά τα πράγματα στα χέρια τους και θέλησαν να αλλάξουν τα πάντα. Διεκδίκησαν τη γη, τα εργοστάσια, τους δρόμους, ζήτησαν τα πάντα για τους πάντες.

Εργάτες καταλαμβάνουν τους δρόμους - οδοφράγματα στην πλατεία Σικάγο της Βαρκελώνης

Κολεκτιβοποίηση των εργοστασίων

Ανάμεσα στα άλλα που έγραφαν στα φυλλάδια της εποχής οι CNT και οι FAI, σημειώνουν:

«...Τα εργοστάσια, οι εργασιακοί χώροι και τα άλλα μέσα παραγωγής θα απαλλοτριωθούν από το οργανωμένο προλεταριάτο. Όλα θα τεθούν υπό τον έλεγχο των συμβουλίων των εργαζομένων που θα προσπαθήσουν να διατηρήσουν την παραγωγή στο παρόν επίπεδο....»

Συγκέντρωση CNT-FAI μετά τη νίκη επί του στρατού

Αμέσως λοιπόν, μετά το ξέσπασμα της επανάστασης η κολεκτιβοποίηση άρχισε. Πιο συγκεκριμένα στην Καταλωνία¹, όπου ήταν συγκεντρωμένο το 75% περίπου της ισπανικής βιομηχανίας και συνάμα αποτελούσε οχυρό του αναρχικού εργατικού κινήματος, η φυγή των καπιταλιστών από την κυκλοφορία του χρήματος, την παραγωγή και εν τέλει την ίδια την πόλη υπήρξε μαζική. Έτσι τα εργοστάσια ήρθαν στα χέρια των εργαζομένων, αφού οι αγωνιστές της CNT, βοηθούμενοι σε αρκετές περιπτώσεις από μέλη της UGT, ανέλαβαν τη διοίκηση των εγκαταλειμμένων εργοστασίων. Η πλειοψηφία των εργατών δεν έδειξε αρχικά καμία διάθεση να επιστρέψει στο εργοστάσιο. Τα πρώτα εργοστασιακά συμβούλια συγκροτήθηκαν από αγωνιστές της CNT και της UGT, με τη σύμφωνη γνώμη των εργατών που είχαν αρχίσει να επιστρέφουν. Απότοκος όλων αυτών ήταν, οι βιομηχανίες με περισσότερους από εκατό εργάτες να κολεκτιβοποιηθούν, ενώ σε όσες είχαν λιγότερους από πενήντα εργάτες και τα αφεντικά τους είχαν παραμείνει στην πόλη με στόχο να συνεργαστούν, εφαρμόστηκε η συνδιαχείριση αφεντικού - εργατών.

¹ Πέρα από την Καταλωνία κολεκτιβοποίηση των βιομηχανιών, υπήρξε στην Βαρκελώνη, στην Αλικό (πόλη της επαρχίας Αλικάντε) και στην περιοχή του κόλπου της Βισκαΐας, όπου η αλιευτική βιομηχανία είχε μερικά κολεκτιβοποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι τομείς της βιομηχανίας όπου κολεκτιβοποιήθηκαν ήταν οι εξής: δημοτικές μεταφορές, σιδηρόδρομοι, γκάζι, νερό και ηλεκτρισμός, υφαντουργική βιομηχανία, η βιομηχανία μετάλλου και η πολεμική βιομηχανία (εδώ αξίζει να αναφερθεί πως οι καταλανοί εργάτες λίγο πριν το τέλος του εμφυλίου πολέμου εφοδίασαν με πολεμικό υλικό τον αντιφασιστικό στρατό), η οπτική βιομηχανία, υγειονομικές υπηρεσίες κ.α.

Σημαντικό κτήριο κατελημμένο από Αναρχικές ενώσεις

Η λήψη πλέον, των αποφάσεων από τους εργαζόμενους του ίδιου του εργοστασίου, σήμανε την ύπαρξη μιας μεγάλης ποικιλίας απόψεων. Να σημειωθεί σ' αυτό το σημείο ότι στις βιομηχανικές κολεκτίβες δεν τέθηκε ποτέ θέμα κατάργησης της μισθωτής εργασίας. Και μάλιστα σε μερικές περιπτώσεις όλοι έπαιρναν τις ίδιες αμοιβές, ενώ σε άλλες υπήρχαν διαφορετικές αμοιβές. Όλη η δύναμη μεταφέρθηκε στα συμβούλια παντού, εκτός μερικών περιπτώσεων, όπου τα συμβούλια περιοριζόνταν στο να εποπτεύουν. Σίγουρα όμως, δεν υπήρχε η παλιά ιεραρχία πλέον.

Η CNT και οι άνθρωποι ήταν τόσο προετοιμασμένοι που, παρόλο που τα περισσότερα εργοστάσια και επιχειρήσεις είχαν αρχικά σταματήσει τη παραγωγή για μια σύντομη περίοδο, σύντομα λειτούργησαν και πάλι στο ίδιο ή ακόμα και υψηλότερο επίπεδο παραγωγής. Μάλιστα, τα τυχόν κέρδη χρησιμοποιήθηκαν για να υποστηρίξουν άλλα εργοστάσια και επιχειρήσεις που είχαν δυσκολίες. Σε καμία περίπτωση τα κέρδη δεν διανεμόνταν για προσωπική χρήση. Χρησιμοποιούνταν πάντα με σκοπό την πάλη ενάντια στον φασισμό ή για τη βελτίωση της παραγωγής. Επιπλέον κατά καιρούς πραγματοποιούνταν συμβούλια, όπου οι επιτροπές και οι εργαζόμενοι συζητούσαν για τις δραστηριότητες και την κατάσταση της επιχείρησης ή του εργοστασίου. Συνολικότερα ο αριθμός των κολεκτίβων αυξήθηκε σταθερά. Όλες οι βιομηχανίες στην Καταλωνία κολεκτιβοποιήθηκαν και το μεγαλύτερο επίτευγμα ήταν το γεγονός ότι το είχαν κάνει οι ίδιοι οι εργαζόμενοι.

"Το εργαστήριο μας" - Η αυτοκινητοβιομηχανία έχει κολεκτιβοποιηθεί

Η ένωση σχεδιαστών και βαφέων της CNT Βαρκελώνης γράφει αντιφασιστικά συνθήματα και εικόνες στα τρέινα

Να σημειώσουμε εδώ, ότι όσον αφορά τους στόχους της παραγωγής μέσα από την κολεκτιβοποίηση των εργοστασίων, ο M. Seidman γράφει:

«Η διευθύνουσα τάξη των συνδικαλιστών αγωνιστών, την οποία πρέπει να διακρίνουμε από τα απλά μέλη του συνδικάτου, ήταν βασικά υπεύθυνη για την κολεκτιβοποίηση των εργοστασίων στην Καταλωνία... Όποιες κι αν ήταν οι διαφορές (της CNT και της UGT) στο ζήτημα των μορφών της διαδικασίας λήψης αποφάσεων που θα υιοθετούσε η νέα τάξη πραγμάτων, δηλ. η επιλογή ανάμεσα σε έναν κρατικό ή συνδικαλιστικό έλεγχο της παραγωγής, υπήρχε μία κατά βάση συμφωνία των οργανώσεων όσον αφορά τους στόχους της παραγωγής. Και οι δύο ήταν υπέρ της συγκεντροποίησης των διασκορπισμένων μικρών εργοστασίων και εργαστηρίων του βιομηχανικού τοπίου της Βαρκελώνης, της τυποποίησης των βιομηχανικών προϊόντων και του εξοπλισμού, του εκσυγχρονισμού των εργαλείων και των κεφαλαιουχικών αγαθών, και της εγκαθίδρυσης μιας ανεξάρτητης από το ξένο κεφάλαιο ισπανικής οικονομίας. Εν ολίγοις τα συνδικάτα ήθελαν να ορθολογικοποιήσουν τα μέσα παραγωγής μέσα σε ένα ισπανικό εθνικό πλαίσιο...»

Κολεκτιβοποίηση της Βιομηχανίας του θεάματος

Κατά την ισπανική επανάσταση του 1936 ένας ακόμη χώρος που κολεκτιβοποιείται από τους εργαζόμενους, είναι αυτός του κινηματογράφου και της διασκέδασης, αφού οι ίδιοι οι εργάτες καταλαμβάνουν στούντιο παραγωγής και γίνονται αυτοί πλέον "καπετάνιοι" στο τιμόνι της παραγωγής. Πιο συγκεκριμένα, η CNT, η FAI και οι εργαζόμενοι της κινηματογραφικής βιομηχανίας της Ισπανίας το 1936 κατήργησαν την ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών και πήραν οι ίδιοι στα χέρια τους τα μέσα παραγωγής. Έκτοτε η παραγωγή ταινιών αυξάνεται, η ποιότητα γίνεται υψηλότερη και η πολυφωνία βρίσκει έκφραση. Στις 23 Ιουλίου του 1936 οι εργαζόμενοι της

Βαρκελώνης συγκροτούνται και κολεκτιβοποιούν τη βιομηχανία δημόσιου θεάματος: κινηματογράφος, θέατρο, μουσική.

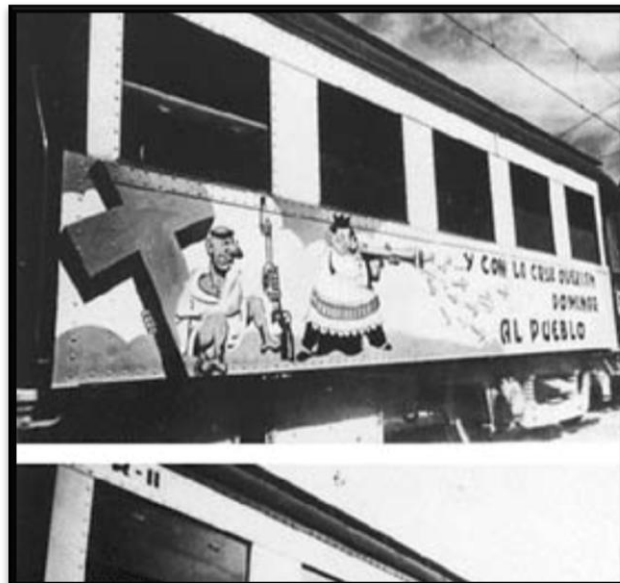
Έτσι η ιδιωτική ιδιοκτησία καταργείται, το κράτος εξαφανίζεται, και με αυτό εξαφανίζεται και ο χωρισμός των ανθρώπων σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενους, σε άρχοντες και σε σκλάβους. Το αποτέλεσμα αυτής της κοινωνικής επανάστασης στις τέχνες του θεάματος ήταν ένα νέο θέατρο, μια νέα μουσική, ένας νέος κινηματογράφος.

Συγκέντρωση της CNT - FAI στο θέατρο "Ολύμπια" της Βαρκελώνης με τη συμμετοχή όλων.

Η βιομηχανία της ψυχαγωγίας βρίσκεται πλέον στα χέρια των εργαζομένων, των καλλιτεχνών, των τεχνικών, και όσων ασχολούνται με το σχεδιασμό, τη παραγωγή, τη διανομή και τη προβολή των ταινιών και των άλλων παραγωγών του θεάματος, με αποτέλεσμα να παρέχονται θέσεις απασχόλησης και διέξοδος στην ελεύθερη δημιουργική έκφραση. Ενώ στο παρελθόν οι εργαζόμενοι γνώριζαν μόνο ανησυχία και ανασφάλεια, μετά τη κολεκτιβοποίηση όλοι έχουν θέσεις εργασίας. Η βιομηχανία του θεάματος βρίσκεται να απασχολεί δέκα χιλιάδες άτομα.

Η κολεκτιβοποιημένη κινηματογραφική βιομηχανία οργανώθηκε στην αναρχοσυνδικαλιστική εταιρεία παραγωγής SIE Films. Άλλες αναρχικές ομάδες, όπως η FAI, το AIT, η SIA, δημιούργησαν τις δικιές τους οργανώσεις παραγωγής. Από την ένωση συνδικάτων της Μαδρίτης δημιουργούνται δύο νέες οργανώσεις παραγωγής ταινιών: η Spartacus και η FRIER Films. Στη Βαρκελώνη το CNT καταφέρνει και παίρνει υπό τον έλεγχο του και διαχειρίζεται τα EstudiosOrphea και το Trilla. Στη Μαδρίτη το συνδικάτο χρησιμοποιεί τις εγκαταστάσεις της Ballesteros και της CEA. Μάλιστα κατά την περίοδο από τον Αύγουστο του 1936 ως τον Ιούνιο του 1937 βγαίνουν 84 κινηματογραφικοί τίτλοι. Φιλμογραφία, που σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα δεν έχει ποτέ παραχθεί.

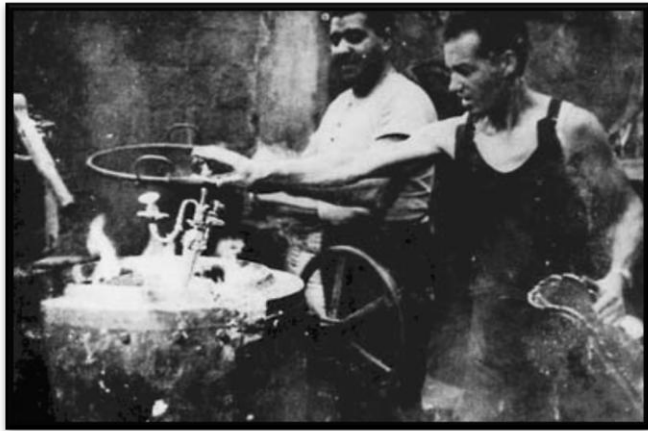

Διακόσμηση των τρενών

Κλείνοντας το ζήτημα αυτό, να αναφέρουμε ότι, η αυτοδιαχείριση της παραγωγής ως πρακτική και πολιτική αντίληψη δεν εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Ισπανία. Αναδύθηκε καταρχήν μέσα από τη συνεργατική και κολεκτιβιστική τάση του εργατικού κινήματος του 19ου αιώνα, και ο αναρχοσυνδικαλισμός αποτελεί μία από τις εκφράσεις του. Επιπλέον, η πρακτική της κατάληψης των παραγωγικών μέσων και της λειτουργίας τους υπό εργατικό έλεγχο αντανάκλασε μια συγκεκριμένη ταξική σύνθεση, την κυρίαρχη θέση του ειδικευμένου εργάτη στην παραγωγική διαδικασία. Το είδος της δουλειάς των εργατών αυτών τους προσέφερε μια συνολική εποπτεία της εργασιακής διαδικασίας, γεγονός που τους επέτρεπε να νοηματοδοτούν θετικά την παραγωγική τους δραστηριότητα. Έτσι, ένα κομμάτι τους, προσβλέποντας στη βελτίωση των συνθηκών ζωής του μέσω της απελευθέρωσης της δραστηριότητας του από τον έλεγχο των διευθυντών και των αφεντικών, επιδίωξε να πάρει το εργοστάσιο στα χέρια του. Μάλιστα, πολλά εργοστάσια και άλλοι χώροι εργασίας σε όλη την Ευρώπη βρέθηκαν υπό εργατικό έλεγχο, κυρίως μετά το τέλος του πρώτου παγκόσμιου πολέμου. Βέβαια, μετά το τέλος αυτού του κύκλου αγώνων και κυρίως μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, παρατηρούμε την εξής προβληματική: ότι όσες φορές οι εργάτες και οι εργάτριες αποφάσισαν να πάρουν στα χέρια τους τον έλεγχο ενός εργοστασίου, περισσότερο το έκαναν ως μια προσπάθεια να διατηρήσουν τους μισθούς τους όταν το εργοστάσιο έκλινε παρά ως πρακτική εξέγερσης.

Και εδώ γεννιέται το ερώτημα: αν το απόσταγμα όλων αυτών, των σε βάθος χρόνου, αγώνων έχει μετουσιωθεί στη συνείδηση της κοινωνίας ή αν εκφυλίστηκε στο πέρασμα του χρόνου. Επιπλέον αναρωτιόμαστε, αν η αυτοδιαχείριση της παραγωγής μέσω της πρακτικής της κατάληψης των

παραγωγικών μέσων και της λειτουργίας τους υπό εργατικό έλεγχο, καταλήγει να αποτελέσει τελικά αυτοσκοπό με στόχο την ικανοποίηση βιοποριστικών αναγκών και όχι το όχημα που θα οδηγήσει στην απελευθέρωση των ανθρώπινων σχέσεων από την κυριαρχία του κεφαλαίου και των εκμεταλλευτικών σχέσεων που το συνοδεύουν. Θέλουμε μια ζωή με μια εργασία και έναν μισθό; Μια ζωή που να πραγματώνει και να επιβεβαιώνει την ουσία της κυριαρχίας του κεφαλαίου πάνω στον άνθρωπο, δηλ. την κυριαρχία της νεκρής εργασίας πάνω στην ζωντανή, του προϊόντος πάνω στον παραγωγό; Η θέλουμε μια ζωή απελευθερωμένη από την εργασία και τις κάθε είδους εκμεταλλευτικές σχέσεις που γεννά το κεφάλαιο, βάζοντας πάντα ως στόχο να ξανανομηματοδοτήσουμε το αλλοτριωμένο από το κεφάλαιο, περιεχόμενο της ανθρώπινης υπόστασης μας;

Για λιώσιμο - μεταλλευτική κολεκτίβα Βαρκελώνης

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

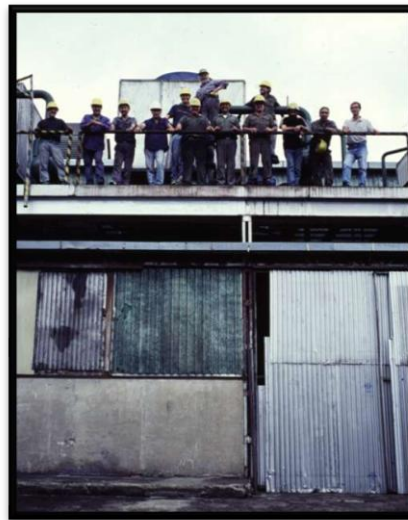
Στην εποχή της έλευσης του ΔΝΤ στην Ευρώπη, αμείλικτα ερωτήματα βρίσκονται μπροστά μας. Πόσο ακόμα θα μειωθεί το βιοτικό επίπεδο της εργατικής τάξης; Θα επιβιώσει η μεσαία; Είναι η ευκαιρία μας να γκρεμίσουμε το οικοδόμημα του καπιταλισμού; Η κινδυνεύει το εργατικό κίνημα με οριστική ταφόπλακα;

Αν η μεγάλη ευκαιρία είναι τώρα, υποχρέωσή μας είναι να οπλιστούμε με μέσα τέτοια που θα μας δώσουν τη δυνατότητα συλλογικά να κερδίσουμε, όχι απλά μια αξιοπρεπή επιβίωση, αλλά και την ευρύτερη κοινωνική μεταβολή.

Το πρώτο και κύριο χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος που αποτελεί άμεσο πρόβλημα για το εργατικό κίνημα, είναι η κατοχή των μέσων παραγωγής από λίγους. Και τούτο διότι

με τον τρόπο αυτό το μεγαλύτερο τμήμα της κοινωνίας βρίσκεται όμηρος στα χέρια μιας οικονομικής ελίτ καπιταλιστών, οι οποίοι ορίζουν τις τύχες της επιβίωσής της σε υλικό επίπεδο.

Μια χρήσιμη εμπειρία σε αυτό το ζήτημα μπορούμε να αποκομίσουμε από τους εργάτες της Αργεντινής, οι οποίοι από το έτος 2001 και μέχρι σήμερα έχουν καταλάβει και απαλλοτριώσει τα εργοστάσια των εργοδοτών τους, λειτουργώντας τα μόνοι τους. Αλλά ας πάρουμε το ζήτημα της Αργεντινής από την αρχή.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, το οικονομικό μοντέλο της χώρας βασίστηκε στη "μετατρεψιμότητα" του νομίσματος που επιβλήθηκε στην Αργεντινή. Αυτό σήμαινε ότι ένα πέσο ήταν ίσο με ένα αμερικάνικο δολάριο. "Κλειδωμένο" σε αυτή την ισοτιμία, το αργεντίνικο πέσο έχασε τη δυνατότητα να υποτιμάται, και κατέστη λιγότερο ανταγωνιστικό στις παγκόσμιες αγορές χρήματος. Ξεκάθαρα, ο μόνος τρόπος διατήρησης αυτής της ισοτιμίας ήταν διαμέσου των εξωτερικών πιστώσεων, ώστε να λάβει η χώρα τα απαραίτητα κεφάλαια που έχανε από την έλλειψη της ανταγωνιστικότητάς της. Όταν από το 1997 οι πιστώσεις αυτές ακρίβυναν (τα γνωστά και σε μας spread), η οικονομία της Αργεντινής οδηγήθηκε σε σοβαρή ύφεση. Η πραγματική ανεργία ανήλθε στο 25%. Αρκετές επιχειρήσεις πτώχευσαν πετώντας όλο και πιο πολλούς εργαζόμενους στο δρόμο. Η αντίδραση της κυβέρνησης, ακολουθώντας τις συμβουλές του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, ήταν η εφαρμογή περικοπών στον εθνικό προϋπολογισμό, οι οποίες χειροτέρευσαν ακόμη περισσότερο την κατάσταση των λαϊκών στρωμάτων. Από το 2001, η Αργεντινή έπαψε να αποτελεί παράδεισο των επενδύσεων, και ακολούθησε μεγάλη φυγή κεφαλαίων από τη χώρα. Η αντίδραση της κυβέρνησης ήταν να παγώσει τις τραπεζικές καταθέσεις απαλλοτριώνοντάς τις καταθέσεις της εργατικής και της μεσαίας τάξης για να σωθεί το τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Η κοινωνική κατάσταση έγινε πιο δυσμενής τον Δεκέμβρη του 2001. Το πάγωμα των τραπεζικών καταθέσεων είχε ως αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να μην μπορούν να πληρωθούν. Η έλλειψη χρήματος επέτεινε τη διαδικασία πτώχευσης και η ανεργία αυξήθηκε περισσότερο. Αυτό

οδήγησε στη μαζική λεηλασία καταστημάτων στα προάστια των μεγάλων πόλεων στις 15 αυτού του μήνα και τη νύχτα της 19 Δεκέμβρη η κυβέρνηση κύρηξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, καταπατώντας κάθε ατομικό και πολιτικό δικαίωμα του λαού. Αποτέλεσμα ήταν ο λαός να ξεχυθεί στους δρόμους, αγνοώντας την κατάσταση ανάγκης, με αποτέλεσμα ο Ντε Λα Ρούα να φύγει με ελικόπτερο από το προεδρικό μέγαρο και να τερματιστεί η κυβέρνησή του.

Στους μήνες που ακολούθησαν την πτώση του Ντε Λα Ρούα, η Αργεντινή εισήλθε σε μια διαδικασία ανάπτυξης των λαϊκών οργανώσεων και των αιτημάτων της. Αξιοσημείωτη ήταν η ανάδυση των συνελεύσεων γειτονιάς και του κεντρικού ρόλου που έπαιξε το κίνημα των ανέργων (riqueteros). Οι συνελεύσεις γειτονιάς παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες με το ελληνικό κίνημα των αγανακτισμένων.

Το κίνημα των ανέργων ξεκίνησε το 1997, απορροφώντας απολυμένους εργάτες από τις ιδιωτικοποιήσεις δημοσίων επιχειρήσεων και γιγαντώθηκε μέχρι το 2002 με απολυμένους του ιδιωτικού τομέα. Πίεζαν την κυβέρνηση συνεχώς να αυξάνει τα επιδόματα ανεργίας για να αποφύγει την κοινωνική έκρηξη. Το κίνημα αυτό ίδρυσε πολλές κοοπερατίβες με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας.

Στο απόγειο της οικονομικής κρίσης και των λαϊκών κινητοποιήσεων, ένα φαινόμενο έληκε περισσότερο την αντικαπιταλιστική μαχητικότητα: η διαδικασία κατάληψης εργοστασίων και επιχειρήσεων και η παραγωγή από τους ίδιους τους εργάτες, χωρίς αφεντικά.

Στις πιο πολλές περιπτώσεις, οι καταλήψεις άρχισαν ως προληπτικές δράσεις. Τα αφεντικά έπρεπε να εμποδιστούν από το να απομακρύνουν τα μηχανήματα και τις πρώτες ύλες, διότι τότε δεν θα υπήρχε καμία δυνατότητα να πληρωθούν οι εργαζόμενοι, λόγω πτώχευσης. Με τον τρόπο αυτό κατελήφθησαν 161 εργοστάσια με 6.900 εργαζόμενους μέχρι το 2004. Ανάμεσα σε αυτά συγκαταλέγονται η Zanon, η οποία μετονομάστηκε σε FaSinPat ή FabricaSinPatron (εργοστάσιο χωρίς αφεντικά), η κλωστοϋφαντουργία Μπούκμαν, το ξενοδοχείο πέντε αστέρων Bauern, η χαλυβουργία Renace, πολλά κέντρα υγείας, ανάμεσά τους και η κλινική Junin, πιτσαρίες, ρεστοράν, και μικρές βιοτεχνίες που παράγουν από βιβλία μέχρι παγωτά, τυροκομικά και μπισκότα. Μια ειδική αναφορά

πρέπει να γίνει στο εργοστάσιο της Sasetru, που ήταν το πρώτο που κατελήφθη, όχι από τους εργαζόμενους σε αυτήν, αλλά "από τα έξω", δηλαδή από το κίνημα των ανέργων. Η οριστική απαλλοτρίωση της sasetru δημιούργησε μάλιστα ένα τεράστιο προηγούμενο στις εργοστασιακές καταλήψεις, αφού ήταν η πρώτη φορά που ένα εργοστάσιο περιήλθε στην κατοχή όχι κάποιων εργαζομένων που διατηρούσαν μισθολογικές απαιτήσεις απέναντι στο αφεντικό τους, αλλά σε

ένα κοινωνικό τμήμα που διεκδικούσε ευθέως και επιθετικά μερίδιο στα μέσα παραγωγής των αφεντικών.

Οι πικετέρος και οι συνελεύσεις γειτονιάς στάθηκαν αλληλέγγυες στα κατειλημμένα εργοστάσια, στηρίζοντάς τα υλικά και πολιτικά και υπερασπίζοντάς τα από την αστυνομία και τους σκευοριτάδες των εργοδοτών. Από την πλευρά τους, οι εργάτες των κατειλημμένων εργοστασίων στήριξαν τις τοπικές κοινωνίες με τα προϊόντα που παρήγαγαν, καλύπτοντας τις τοπικές ανάγκες. Αλλά και οι επιχειρήσεις μεταξύ τους συνεργάστηκαν σε επίπεδο παραγωγής, ώστε να καταστούν βιώσιμες. Οργανώθηκαν δίκτυα διανομής ανάμεσα σε ανακτημένες επιχειρήσεις, όπου διακινούνταν πρώτες ύλες, αλλά και προϊόντα σε άλλες μονάδες που τα είχαν ανάγκη. Φυσικά υπήρξε συνεργασία και σε πολιτικό επίπεδο, προκειμένου να διασφαλιστεί η αντιμετώπιση της κρατικής απειλής.

Οι εργάτες των ανακτημένων εργοστασίων, παράλληλα με την αντιμετώπιση της καταστολής, οργάνωσαν ξανά την παραγωγή στα εργοστάσια αυτά και προχώρησαν στην αυτοδιεύθυνσή τους, δίνοντας παράλληλα πραγματικές, πολιτικές και νομικές μάχες.

Προκειμένου οι εργαζόμενοι να κερδίσουν μια ευνοϊκή γι' αυτούς δικαστική απόφαση και να εξασφαλίσουν το μέλλον της επιχείρησης, έπρεπε να υποστούν όσα προβλήσουν οι νομικές διαδικασίες, οι οποίες φυσικά δεν ήταν κομμένες και ραμμένες στα μέτρα τους. Η νομική μορφή που επιβάλλεται από το νόμο σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι ο συνεταιρισμός, ο οποίος απαιτείται να έχει διοικούσα επιτροπή και πρόεδρο, που ασκούν τη διαχείριση αντί των εργαζομένων. Στην πράξη όμως, οι περισσότεροι συνεταιρισμοί, υιοθέτησαν άλλες μορφές οργάνωσης που εξασφαλίζουν την πλήρη συμμετοχή των εργαζομένων στη λήψη των αποφάσεων. Ένα μικρό μέρος των κατειλημμένων επιχειρήσεων εφάρμοσαν το μοντέλο του εργατικού ελέγχου. Το μοντέλο αυτό προϋποθέτει τον έλεγχο όλης της διαδικασίας παραγωγής εκ μέρους του συνόλου των εργαζομένων. Συνοδεύεται από μια οργανωτική μορφή που προέρχεται από τις συνελεύσεις βάσεις για κάθε τμήμα της εταιρίας, την άμεση και δημοκρατική εκλογή των αντιπροσώπων στα συμβούλια, την ανάκληση των εντολοδόχων από τη συνέλευση, το μόνιμο έλεγχο μεταξύ της βάσης των εργαζομένων και των εκπροσώπων του, την ενθάρρυνση όλων των ενδιαφερόμενων να είναι έτοιμοι να εργαστούν ως διευθυντές.

Στην πραγματικότητα, το κράτος δεν υπήρξε καθόλου γενναιόδωρο με τις καταλήψεις. Οι κοοπερατίβες των εργατών συχνά έπρεπε να αγοράσουν τα εργοστάσια από το αφεντικό. Οι εργάτες συχνά δεν μπορούσαν καν να διαπραγματευτούν τους όρους της αγοράς, αφού αυτοί ορίζονταν από τους δικαστές. Συχνά έπρεπε να παρουσιάσουν επιχειρηματικά πλάνα για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης, δίχως οι ίδιοι να κατέχουν κανένα κεφάλαιο. Πέρα απ' αυτά, τα εργοστάσια έπρεπε να υποστούν τις ίδιες δυσκολίες που έχει κάθε επιχείρηση: οι κοοπερατίβες έχουν την ευθύνη και το βάρος της απόκτησης των πρώτων υλών για το εργοστάσιο, αλλά και των όποιων κεφαλαίων απαιτηθούν για την παραγωγή.

Στην πράξη το κράτος ακολούθησε δύο τακτικές για να αντιμετωπίσει το επικίνδυνο αυτό φαινόμενο της εργατικής αυτοδιεύθυνσης. Ο ένας ήταν η καταστολή. Ο άλλος ήταν η ενσωμάτωση των επιχειρημάτων στη νομιμότητα, μέσω αναγνώρισης και αδειοδότησης των καταλήψεων, και σε κάποιες περιπτώσεις, ακόμη και χρηματοδότησης αυτών. Επίσης χρηματοδοτήθηκαν πολλές ενώσεις ανέργων, με αποτέλεσμα να καταστούν εξαρτημένες από την κρατική πολιτική, ή να οδηγηθούν στην ανυπαρξία. Όταν, το έτος 2008 ξεκίνησε νέο κύμα καταλήψεων, λόγω της παρούσας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το κράτος ήταν πολύ πιο προετοιμασμένο να τις αντιμετωπίσει. Προπάντων όλων, η κυβέρνηση δεν ήταν ένα αδύναμο σχήμα, όπως το 2001, που έτρεμε τις κοινωνικές εκρήξεις, αλλά όντας σταθερή πολιτικά, απέτρεψε πολλές καταλήψεις, διασώζοντας πολλές εταιρίες με τη χορήγηση δανείων και παρεμβαίνοντας για να ρυθμίσει τα οικονομικά τους, με σκοπό να τις επιστρέψει στους ιδιοκτήτες τους.

Παρόλα αυτά, οι περισσότερες καταλήψεις επέζησαν και αναπτύχθηκαν, προχωρώντας σε αυξήσεις των μισθών των εργατών τους, ακόμη και σε προσλήψεις νέου προσωπικού. Σήμερα αυτές ανέρχονται σε πάνω από διακόσιες, και απασχολούν περίπου δέκα χιλιάδες εργαζόμενους, οι περισσότεροι στον τομέα της παραγωγής τροφής, της μεταλλουργίας και των υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης.

Τα ερωτήματα που προκύπτουν από το φαινόμενο της Αργεντινής είναι τα εξής:

- **είναι δυνατή η ύπαρξη νησίδων εργατικής αυτοδιαχείρισης και αυτοδιεύθυνσης μέσα σε ένα εχθρικό καπιταλιστικό περιβάλλον;**
- **Τι δυνατότητες δίνονται σε τέτοια εγχειρήματα, όταν αυτά εντάσσονται σε γενικότερη επαναστατική ανατροπή του πολιτικοοικονομικού συστήματος, όπως στο παράδειγμα της Ισπανίας του 30;**
- **Ποιο μπορεί να είναι το κοινωνικό όφελος από αυτά τα εγχειρήματα σήμερα για τους εργαζόμενους σε αυτά και για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο;**
- **Σε ποια κατεύθυνση θα μπορούσαν να κινηθούν τέτοια εγχειρήματα σήμερα εάν υλοποιούνταν, προκειμένου να οδηγήσουν σε κάτι πολιτικά μεγαλύτερο;**
- **Ποια θα μπορούσαν να είναι τα οφέλη από τη δημιουργία κινήματος ανέργων και τη γενικευση της δράσης των λαϊκών συνελεύσεων γειτονιάς;**

ΑΝΤΙΔΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΑΝΤΙΔΟΜΕΣ ΣΕ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ-ΕΜΠΟΡΙΟ

Στα πλαίσια της εκδήλωσης «Αντιδομές – Αυτοργάνωση στην πράξη», έγινε προφορική παρουσίαση από την Αγροκολλεκτίβα της κατάληψης «Ελθαία», με θέμα «αντιδομές στην αγροτική παραγωγή και στις ανταλλαγές-εμπόριο προϊόντων-υπηρεσιών». Εγινε μια περιγραφή πολλών και ετερόκλητων προσπαθειών που θεωρήσαμε ότι είχαν τουλάχιστον ενδιαφέρον και θα μπορούσαν να προσφέρουν τροφή για προβληματισμό. Παρακάτω θα γίνει μια πολύ συνοπτική περιγραφή της παρουσίασης αυτής και των βασικών εγχειρημάτων που μας απασχόλησαν.

Η προφορική παρουσίαση συνοδεύτηκε με μια μικρή έκθεση φωτογραφίας σχετική με τις δύο αυτές θεματικές και ειδικό αφιέρωμα στις κοινότητες των Ζαπατίστας και του MST.

Κολλεκτίβες γης στη Ισπανία του 1936

Σε ό,τι έχει να κάνει με τη αγροτική παραγωγή έχει υπάρξει σειρά εγχειρημάτων συλλογικής, αυτοργανωμένης καλλιέργειας τόσο στο παρελθόν όσο και σήμερα. Θεωρήσαμε σκόπιμο να αναφερθούμε στην περίπτωση της Ισπανικής επαρχίας την περίοδο 1936-1939. Η κολλεκτιβοποίηση ενός τεραστίου κομματιού της ισπανικής γης κατά την περίοδο της Ισπανικής Επανάστασης, έφερε ολόκληρη την ανθρωπότητα μπροστά σε ένα σπουδαίο κοινωνικό πείραμα που ίσως παρόμοιο του να μην έχει υπάρξει ποτέ στην ιστορία. Στην παρουσίασή μας δόθηκε μια αναλυτική περιγραφή των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών αυτής της εκτεταμένης κολλεκτιβοποίησης γης.

Via Campesina, Mst & Zapatistas

Το Via Campesina είναι ένα τεράστιο διεθνές δίκτυο οργανώσεων και κινημάτων απελευθέρωσης της γης. Οργανώσεις από δεκάδες χώρες του κόσμου μάχονται για το αυτονόητο, δηλαδή τη χρήση της γης από τους ίδιους τους κατοίκους της. Η θεματολογία του Via Campesina έχει να κάνει με την άνιση διανομή της γης, τη φτώχεια, το πρόβλημα στέγασσης, τη ρύπανση περιβάλλοντος, τη βιοποικιλότητα, τους μεταλλαγμένους σπόρους, το μονοπώλιο σπόρων κ.α. Το MST της Βραζιλίας είναι ένα από τα βασικά κινήματα που αποτελούν μέρος του Via Campesina.

Το MST, το βραζιλιάνικο Κίνημα Ακτημόνων Εργατών Γης είναι το μεγαλύτερο κοινωνικό κίνημα της Λατινικής Αμερικής και ένα από τα πλέον επιτυχημένα κινήματα βάσης («από τα κάτω») σ' ολόκληρο τον κόσμο. Δύο εκατομμύρια ακτήμονες αγρότες έχουν αναλάβει να εκτελέσουν μόνοι τους τον αναδασμό γης, καταλαμβάνοντας τεράστιο μέρος των βραζιλιάνικων καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Σε μια χώρα που η γη είναι σε προκλητικό βαθμό άγρια κατανεμημένη και που ένα απειροελάχιστο ποσοστό ανθρώπων κατέχει το συντριπτικό κομμάτι της γης, οι «ακτήμονες χωρίς γη» οργανώθηκαν, εξεγέρθηκαν και έφτιαξαν ανεξάρτητες-αυτόνομες κοινότητες που είναι σχεδόν αυτόνομες. Στην αρχή επιχειρείται η κατάληψη της γης, μετά γίνεται μάχη για τη υπεράσπισή της, χτίζονται σπίτια, σχολείο, ιατρείο και όλα αυτά με την υποστήριξη του ευρύτερου δικτύου του MST. Λεπτομέρειες για το MST, τον τρόπο λειτουργίας του, τις κολλεκτίβες και τον τρόπο καλλιέργειας παρουσιάστηκαν στην εκδήλωση.

Το κίνημα των Zapatistas στο Μεξικό ήταν άλλο ένα εγχείρημα που μας απασχόλησε, αφού αποτελεί μια συνολική προσπάθεια ανθρώπων να ορίσουν τη ζωή τους και να την οργανώσουν χωρίς τη μεσολάβηση κράτους και επιχειρήσεων. Τα Ζαπατίστικα χωριά στην Τσιάπας βρίσκονται σε κόντρα με το επιθετικό Κράτος του Μεξικού και έχουν οργανωθεί και σε στρατιωτικό επίπεδο. Βασικά χαρακτηριστικά του κινήματος των Ζαπατίστας είναι η αξιοπρεπής διαβίωση των ιθαγενών, κολλεκτιβοποίηση γης, η συλλογική καλλιέργεια, ο σεβασμός της βιοποικιλότητας και η προστασία των φυσικών πόρων, αλλά και μια συνολική αντιπρόταση στους τομείς της παιδείας, υγείας, ενέργειας.

<http://viacampesina.org/en/>

<http://ezln.org.mx/>

<http://www.mstbrazil.org/>

Αγροκολλεκτίβες σε Ελλάδα και Ευρώπη σήμερα

Στην εκδήλωσή μας υπήρχε συνοπτική περιγραφή του εγχειρήματος της Αγροκολλεκτίβας της Ελλάδας, αλλά και άλλων εγχειρημάτων που συμβαίνουν στην Ελλάδα τώρα και έχουν μια σχετικά διαρκή παρουσία στην αυτοργανωμένη συλλογική αγροτική παραγωγή. Προσπάθειες συλλογικής μη ιεραρχικής καλλιέργειας υπάρχουν σίγουρα πολλές. Οι προσπάθειες αντιεμπορευματικού-αντικαπιταλιστικού χαρακτήρα είναι πολύ λιγότερες. Αν θέλουμε μάλιστα να μιλήσουμε για προσπάθειες που φεύγουν και από το επίπεδο του συμβολισμού ή του χόμπυ και θέλουμε να μιλήσουμε για αγροκολλεκτίβες ή τελιοσπάντων για αυτάρκειες (συνολικά ή μερικώς) αγροκοινοότητες, τότε τα πράγματα είναι ακόμα πιο δύσκολα και ιδίως στην Ελλάδα τέτοιες προσπάθειες είναι πραγματικά λιγοστές. Στην εκδήλωσή μας ασχοληθήκαμε με τέσσερις βασικές περιπτώσεις διαφορετικές στο χαρακτήρα και στις στοχεύσεις τους. Ο κατειλημένος Αγρός στο πάρκο Τρίτση στο Ίλιον της Αττικής, ο Βοτανικός Κήπος στην Πετρούπολη της Αττικής, το Βερτίσκο στη Θεσσαλονίκη και η Πέρκα (ομάδα αστικών και περιαστικών καλλιέργειών) στην Θεσσαλονίκη είναι τέσσερα εγχειρήματα που περιγράφηκαν σε μεγαλύτερο βάθος.

Σε ό,τι έχει να κάνει με την υπόλοιπη Ευρώπη εκεί υπάρχει πλούσια παράδοση αντιδομών στην αγροτική παραγωγή σε πολλές διαφορετικές χώρες και ιδίως στην Ισπανία. Δύο προσπάθειες που μας απασχόλησαν παραπάνω ήταν το Urupia στο San Marzano στην Ιταλία και το Can Masdeu στη Βαρκελώνη της Ισπανίας.

<http://eleftherosagros.blogspot.com/>

<http://votanikoskipos.blogspot.com/>

<http://perka.oneirografos.net/>

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1226443

<http://urupia.wordpress.com/>

<http://www.canmasdeu.net/>

ΑΝΤΙΔΟΜΕΣ ΣΕ ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Εισαγωγή

Στην εισαγωγή του δεύτερου μέρους της παρουσίασής μας έγινε μια σύντομη αναδρομή στην Ισπανία του '36. Περιγράφηκαν τα πάντα σε σχέση με τον τρόπο διανομής των αγαθών, την αμοιβή της εργασίας, τον αντιπραγματισμό και τη θέση του χρήματος κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής.

Επίσης, ασχοληθήκαμε με τις περιπτώσεις του MST και των Ζαπατίστας σε σχέση με τις αμοιβές, το νόμισμα, τις ανταλλαγές, το εμπόριο, γιατί πραγματικά άξιζε τον κόπο να εξετάσουμε εις βάθος τον τρόπο που ο παραγόμενος πλούτος διανέμεται στα μέλη μίας κοινότητας, ακόμα και αν αυτή είναι απλή οργανωμένη ή αν είναι εξαρτημένη εν μέρει από τον υπόλοιπο καπιταλιστικό κόσμο, ιδίως στον τομέα της ενέργειας και της βιομηχανικής παραγωγής.

Σε ό,τι έχει να κάνει με υπαρκτές αντιδομές στην Ελλάδα σε σχέση με τη θεματική ενότητα «ανταλλαγές, νόμισμα και εμπόριο», πρέπει να πούμε ότι ήδη υπάρχει πληθώρα δικτύων και οργανώσεων τα οποία τα χωρίσαμε σε πέντε επιμέρους κατηγορίες: 1) εγχρήματες ανταλλαγές, 2) αχρήματες ανταλλαγές, 3) μη ανταλλακτικά δίκτυα 4) αλληλέγγυο εμπόριο και εμπόριο χωρίς μεσάζοντες 5) κολληεκτίβες εργασίας.

1) Εγχρήματες Ανταλλαγές

Εγινε συνοπτική παρουσίαση των εγχρήματων δικτύων ανταλλαγής προϊόντων, όπως του Βόλου και της Κομοτηνής στα οποία γίνεται χρήση εναλλακτικού νομίσματος αντί του Ευρώ με σκοπό τη δημιουργία ενός παράπλευρου δικαιότερου εγχρήματου οικονομικού συστήματος.

<http://www.tem-magnisia.gr/index.php>

2) Αχρήματες Ανταλλαγές

Στην περίπτωση αυτή υπάρχει ανταλλαγή αγαθών ή υπηρεσιών χωρίς όμως αυτά να αποτιμώνται με κριτήριο τη χρηματική τους αξία, αλλά με διαφορετικά κριτήρια, όπως είναι ο χρόνος παραγωγής του αγαθού ή χρόνος παροχής της υπηρεσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Τράπεζα Χρόνου της Αθήνας στην οποία η αξία μετριέται σε ώρες και μάλιστα δεν υπάρχει στενά ανταλλακτική λογική, αλλά ένα πιστωτικό και ένα χρεωστικό απόθεμα ωρών που έχει κάθε μέλος του δικτύου αυτού.

<http://www.time-exchange.gr/>

3) Μη ανταλλακτικά Δίκτυα

Είναι δίκτυα στα οποία δεν υπάρχει η λογική του χρήματος θεσμικού ή εναλλακτικού, αλλά ούτε και η λογική της ανταλλαγής. Ο καθένας μπορεί να συμμετέχει και να προσφέρει ή να καρπώνεται τα καλά του δικτύου. Τα παραδείγματα μη ανταλλακτικών δικτύων που παρουσιάστηκαν είναι το Πελίτι για τη διάσωση παραδοσιακών σπόρων και ο Σκόρος στην Αθήνα για την επαναχρησιμοποίηση μεταχειρισμένων ρούχων.

<http://www.peliti.gr/>

<http://skoros.espiv.net/>

4) Στο Αθηναϊκό εμπόριο και εμπόριο χωρίς Μεσάζοντες εντάσσονται οι οργανώσεις, ομάδες και χώροι, που εμπορεύονται προϊόντα με σκοπό την οικονομική υποστήριξη αγροτών ή γενικά παραγωγών που η αξία του παραγόμενου προϊόντος τους απορροφάται από μεσάζοντες εμπόρους οι οποίοι καρπώνονται αδικαιολόγητα το μεγαλύτερο ποσοστό της αξίας. Τέτοια εγχειρήματα είναι το Σ.ΠΑ.ΜΕ. (Συνεταιριστική Παράκαμψη Μεσαζόντων) της Θεσσαλονίκης και το σχετικό δίκτυο του Βοτανικού Κήπου και του Nosotros στην Αθήνα. Σε άλλες περιπτώσεις αθηναϊκού εμπορίου ενισχύεται εν γένει ο αγώνας ολόκληρων μαχόμενων λαών, όπως των Ζαπατίστας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Σπόρο στην Αθήνα και το Terra Verde στην Κρήτη που πουλάνε ζαπατίστικα προϊόντα.

Τέλος, μια ιδιότυπη περίπτωση είναι η προσφορά υπηρεσιών με σκοπό την οικονομική ενίσχυση πολιτικών κρατούμενων ή με άλλους κινηματικούς σκοπούς. Παράδειγμα είναι η ταβέρνα «Άνευ Αρχών» στη Θεσσαλονίκη.

<http://www.nosotros.gr/nosotros-blog/>

<http://votanikoskipos.blogspot.com/>

<http://sporos.org/>

<http://spame.tumblr.com/>

<http://www.terraverde-chania.gr/>

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1339456

5) Κολλεκτίβες Εργασίας

Μια επιπλέον κατηγορία που μας απασχόλησε είναι οι κολλεκτίβες εργασίας. Χωρίς να έχουν αναπτυχθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έχουν δειλά δειλά εμφανισθεί κυρίως στον τομέα της διασκέδασης και σε άλλους τομείς υπηρεσιών, αλλά και στη μεταποίηση, πρωτοβουλίες συλλογικής, μη ιεραρχικής, αυτοργανωμένης παραγωγής. Τέτοιες πρωτοβουλίες είναι το τσιπουράδικο «Παγκάκι» στην Αθήνα, όπως και άλλες πολλές άτυπες κολλεκτίβες εργασίας που δεν αυτοπαρουσιάζονται επίσημα ως τέτοιες.

<http://pagkaki.org/>

ΑΝΤΙΔΩΜΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Σε όλες τις εποχές ο θεσμός του σχολείου έχει ως στόχο την εξοικείωση του μαθητή με τα κοινωνικά δόγματα που κυριαρχούν στο εκάστοτε κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Αναπαράγει όλες τις κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα σε κυρίαρχους και κυριαρχούμενους. Οι νέοι άνθρωποι μέσα στο σχολείο ζουν μια μαύρη πραγματικότητα με ταξικούς διαχωρισμούς, αυταρχισμό, ιδεολογική προπαγάνδα. Η

θηρσκεία, το έθνος, η πίστη στην ανωτερότητα του πνεύματος και η υποταγή στους ανώτερους (καθηγητές-διευθυντές) είναι μερικά από τα ιδεολογικά σχήματα που χρησιμοποιούνται για να αποδεχτούν μοιρολατρικά οι νέοι την ανάγκη ύπαρξης των εκάστοτε εξουσιαστών. Παράλληλα, ο διαχωρισμός ανάμεσα σε «καλούς-παραγωγικούς» και «κακούς-αντιπαραγωγικούς» μαθητές τους προσαρμόζει σε μια λογική όπου η μεγιστοποίηση της παραγωγικότητας παρουσιάζεται ως βάση της ατομικής και της συλλογικής ευτυχίας.

Σε διάφορες ιστορικές περιόδους και σε διάφορα σημεία του πλανήτη, άνθρωποι με πρόταγμα την αντίσταση στους κυρίαρχους θεσμούς και όραμα μια άλλη κοινωνική οργάνωση, αγωνίζονται για τη δημιουργία κοινοτήτων, συλλογικοτήτων και εν γένει εγχειρημάτων που επιχειρούν μια οργάνωση της ανθρώπινης ζωής αντιεμπορευματικά, συλλογικά, αλληλέγγυα.

Ένα τέτοιο παράδειγμα αυτοοργάνωσης της ζωής σε όλα τα επίπεδα είναι το κίνημα των ακτημόνων αγροτών της Βραζιλίας, MST, οι οποίοι, από το 1985, οργανώνονται και καταλαμβάνουν μεγάλα κομμάτια ανεκμετάλλευτης γης. Κατανοώντας, όμως, ότι μόνο η καλλιέργεια της γης και η επιβίωση δεν αρκούν, φρόντισαν να οργανωθούν σε όλα τα επίπεδα, όπως στέγαση, υγεία, εκπαίδευση. Όσον αφορά στην εκπαίδευση, οι οικογένειες των ακτημόνων θεωρούν ότι διαδραματίζει θεμελιώδη ρόλο ώστε, με ενωμένες τις δυνάμεις τους, να καταστήσουν εφικτή με τους δικούς τους όρους την πρόσβαση στη γη και μια αξιοπρεπή ζωή.

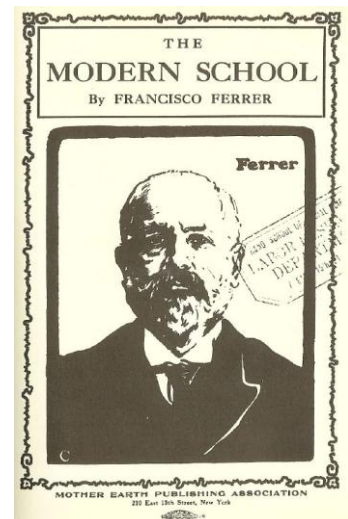
Έτσι, αμέσως μετά την κατάληψη μιας ανεκμετάλλευτης αγροτικής έκτασης το πρώτο που κάνουν τα μέλη του MST είναι να ανεγείρουν σχολείο. Σειρά έχει το γήπεδο και μετά το ιατρείο. Στα 2.000 σχολεία που έχουν ανοίξει στους καταυλισμούς τους, διδάσκονται με τις αντιεραρχικές και συμμετοχικές δομές εκπαίδευσης του βραζιλιάνου παιδαγωγού Paulo Freire περισσότερα από 200.000 παιδιά και νέοι άνθρωποι, και έχουν αυτομορφωθεί και ξεπεράσει τον αναλφαβητισμό περισσότεροι από 50.000 ενήλικοι ενώ έχουν έρθει σε συνεργασία με 13 πανεπιστήμια. Τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα στηρίζονται από δασκάλους, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν εκπαιδευτεί μέσα στο ίδιο σύστημα και δίνουν έμφαση στη λατινοαμερικάνικη ιστορία, τη γεωργική οικονομία, τη γεωπονία, την πολιτική επιστήμη, πάντοτε σε άμεση συνάρτηση με την πραγματικότητά τους και τις ανάγκες του κινήματος και με σεβασμό στην αρχή της ισότητας των δύο φύλων για όλες τις συλλογικές εργασίες και τους τρόπους αγώνα. Ακόμη έχουν δημιουργηθεί περισσότερα από 250 κέντρα προσχολικής αγωγής για παιδιά από 0-6 ετών τα οποία λειτουργούν παράλληλα με τις συλλογικότητες και τους συνεταιρισμούς παραγωγής στους καταυλισμούς. Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε στο μεγάλο σχολικό συγκρότημα που βρίσκεται στη Guararema, που χτίστηκε με

εθελοντική εργασία υποστηρικτών του MST, στο οποίο έχουν συμμετάσχει πάνω από 10.000 κοινωνικοί ακτιβιστές του κινήματος.

Πέρα από το κίνημα των MST, οι εξεγερμένες κοινότητες των Ζαπατίστας στο Μεξικό αποτελούν άλλο ένα πολύ σημαντικό παράδειγμα κινήματος που επίσης εντοπίζεται στο μεγάλο κοινωνικό εργαστήριο της Λατινικής Αμερικής και που λειτουργεί με όρους αυτονομίας και αυτοοργάνωσης σε όλα τα κοινωνικά πεδία. Οι Ζαπατίστας θεωρούν σημαντικό να διαμορφώνονται ήδη από το σχολείο οι σχέσεις ισότητας και απόλυτου σεβασμού της αξιοπρέπειας του άλλου. Όλες οι ινδιάνικες φυλές, 57 συνολικά, που μιλούν 92 διαφορετικές γλώσσες και διαλέκτους, έχουν τα ίδια αιτήματα. Αναγνώριση της ιδιαιτερότητάς τους, γη, τροφή, υγεία και εκπαίδευση. Στο Μεξικό το ποσοστό αναλφαριθμητισμού είναι 10,46%, αλλά στις κοινότητες των Ινδιάνων ξεπερνάει το 50%. Οι Ζαπατίστας αντιτίθενται στη δίγλωσση εκπαίδευση που επιβάλλεται στους ιθαγενείς από το κράτος, θεωρώντας πως μ' αυτόν τον τρόπο το τελευταίο επιδιώκει την καταστροφή της γλώσσας τους και του πολιτισμού τους με απώτερο σκοπό να τους ελέγχει και να τους εξουσιάζει. Σαν απάντηση στο νεοφιλελευθερισμό και με βάση τις δικές τους εκπαιδευτικές ανάγκες, οι Ζαπατίστας ανέπτυξαν ένα αυτόνομο εκπαιδευτικό σύστημα που καθορίζεται από τις κοινότητες των ιθαγενών και είναι ανεξάρτητο από τις ιδεολογικές επιβολές της εξουσίας. Στα πλαίσια αυτά, έχει δημιουργηθεί με συλλογική εργασία η εναλλακτική παιδαγωγική ακαδημία Κουλιέμπρα, στη Ζούγκλα Λακαντόνα, που βρίσκεται σ' ένα δήμο που αποτελείται από περίπου 110 κοινότητες. Κάθε κοινότητα επιλέγει τα μέλη της που θα αναλάβουν να γίνουν οι λειτουργοί της εκπαίδευσης, και αφού πρώτα φοιτήσουν για τρία χρόνια στην ακαδημία, θα επιστρέψουν να διδάξουν στα Ζαπατιστικά σχολεία. Το χτίσιμο των σχολείων αναλαμβάνουν οι κοινότητες με την αρωγή αλληλεγγυών ατόμων και συλλογικοτήτων, οικοδομώντας με αυτόν τον τρόπο τις δικές τους δομές, αρνούμενοι τη βοήθεια-ελεημοσύνη του κράτους.

Ελευθεριακά σχολεία και αντιδομές στο πεδίο της εκπαίδευσης

Ξεκινώντας, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στην ιστορία των ελευθεριακών σχολείων στην Ισπανία στις αρχές του 20ού αιώνα. Πρόκειται για το κίνημα των μοντέρνων σχολείων από πρωτοβουλίες αναρχικών, με εμπνευστή τον παιδαγωγό Φρανσίσκο Φερρέρ. Η ίδρυσή τους είχε θεωρηθεί αναγκαία για τη χειραφέτηση των εργατών από το σκοταδισμό και το συντηρητισμό της εκπαίδευσης των καθολικών παπάδων, με στόχο την προετοιμασία του νέου ανθρώπου που θα πραγματώνει την άλλη κοινωνία. Τα σχολεία αυτά ήταν ένα ουσιαστικό συστατικό της κοινωνικής δραστηριότητας των συνδικάτων, ένας ακόμη χώρος όπου έμπρακτα λειτουργούσαν οι αρχές της αυτοδιαχείρισης, αφού τα σχολεία αυτά επικορηγούνταν μόνο από τη συνεισφορά των

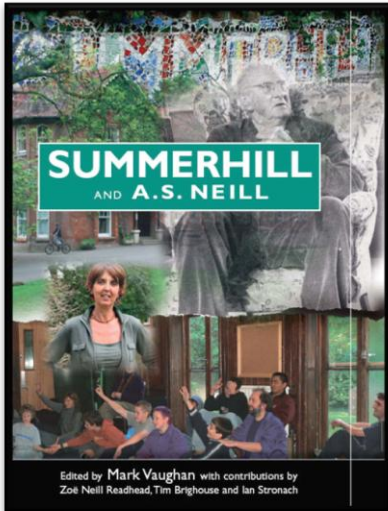

συνδικάτων. Το εκτεταμένο αυτό εκπαιδευτικό πείραμα, που βασιζόταν στην αλληλεγγύη αποτέλεσε αναπόσπαστο τμήμα ενός ευρύτερου κινήματος και σχεδίου ανατροπής της κοινωνίας, μια σπουδαία κληρονομιά για την επανάσταση που ακολούθησε στην Ισπανία.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΜΒΟΥΡΓΟΥ

Το 1918 στο Αμβούργο της Γερμανίας ιδρύονται τέσσερα σχολεία με ελευθεριακά χαρακτηριστικά. Το εγχείρημα πραγματοποιείται μέσα στο δημόσιο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί παραχωρούν απεριόριστη ελευθερία στους μαθητές για να καταργήσουν κάθε εξωτερικό καταναγκασμό που θα περιόριζε τη βούλησή τους. Αναμενόμενο ήταν οι μαθητές, συνηθισμένοι στη χρήση της ράβδου, της τιμωρίας και της αυστηρής πειθαρχίας, να εκτονωθούν μη μπορώντας να διαχειριστούν την ελευθερία τους, έως ότου αποφασίζουν οι ίδιοι να θέσουν κανόνες εντός της σχολικής κοινότητας. Από το 1918 μέχρι το 1933 πολλά σχολεία ακολούθησαν το παράδειγμα του Αμβούργου, έως την άνοδο του Ναζισμού, όπου κάθε προσπάθεια καταπνίγηκε από τη φασιστική γραφειοκρατία.

ΣΑΜΕΡΧΙΑ

Το 1921 ένας σκοτσέζος παιδαγωγός, ο Αλεξάντερ Νηλ, ανοίγει τις πόρτες του «ελεύθερου» σχολείου. Το σχολείο είναι ιδιωτικό με χαμηλά δίδακτρα. Είναι σχολείο «αντιαυταρχικής αγωγής». Η βασική φιλοσοφία του είναι ότι τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα όταν είναι ελεύθερα παρά όταν εξαναγκάζονται. Γι' αυτό όλα τα μαθήματα είναι προαιρετικά και οι μαθητές αποφασίζουν μόνοι τους πώς θα αξιοποιήσουν τον χρόνο τους. Το σχολείο διοικείται από τους ίδιους τους μαθητές και τους καθηγητές. Τρεις φορές την εβδομάδα γίνεται η σχολική συνέλευση, στην οποία λύνονται καθημερινά προβλήματα και ψηφίζονται οι νόμοι του σχολείου. Όλοι έχουν ίσο δικαίωμα ψήφου. Το σπουδαιότερο είναι ότι από το σχολείο αυτό δε βγαίνει

ένας προκαθορισμένος τύπος ανθρώπου αλλά ο καθένας αναζητά τα ταλέντα και τα ενδιαφέροντά του.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΟΣΛΟ

Το σημαντικό γι' αυτό το σχολείο είναι ότι δεν ήταν πρωτοβουλία ενός πεφωτισμένου παιδαγωγού αλλά τριών 16χρονων παιδιών, που είχαν αποτύχει σε ένα συμβατικό σχολείο της Νορβηγίας. Με τη βοήθειά της διευθύντριας του πειραματικού αυτού σχολείου, εισήγαγαν διάφορες

καινοτομίες, όπως τη μη υποχρεωτική παρουσία και βαθμολογία, τη Γενική Συνέλευση μαθητών και δασκάλων, την επιλογή μαθημάτων. Οι επιδόσεις των μαθητών ήταν ικανοποιητικές.

TOKYO SHURE

Το Tokyo Shure ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1985, ενώ ο αριθμός των παιδιών που αρνούνταν να πάνε σχολείο αυξάνονταν. Ο Κέικο Οκούτσι δημιούργησε ένα χώρο όπου κάθε παιδί θα μπορούσε να βρει τον εαυτό του και όπου η υποστήριξη θα ήταν από γονείς παιδιών που αρνούνταν να πάνε σχολείο, αλλά και από άλλους. Τα παιδιά εκεί αναπτύσσουν την κοινωνικότητά τους και μαθαίνουν να προσφέρονται εθελοντικά σε θέματα που τα αφορούν. Σημαντικά στοιχεία για το Tokyo Shure είναι η ελευθερία και η αυτονομία.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑ

Το ελευθεριακό σχολείο Paideia ιδρύθηκε το 1978 στην επαρχιακή πόλη Μέριδα της Ισπανίας και λειτουργεί μέχρι σήμερα. Η φιλοσοφία που διέπει το Ελεύθερο Σχολείο «Παιδεία» είναι μια αναρχική φιλοσοφία που υπερασπίζεται πρώτα απ' όλα μια ηθική της αναρχίας. Σκοπό έχει τη δημιουργία ενός τύπου ανθρώπου, που μέσα από την καθημερινότητα μαθαίνει να ζει σε ανθρώπινες σχέσεις διαμετρικά αντίθετες από αυτές που έχει επιβάλλει ένα σύστημα εξουσιαστικό στη δομή του, φιλελεύθερο στην οικονομία του και πολύ περιορισμένο σε ό,τι αφορά το σεβασμό των ατομικών ελευθεριών. Είναι ένα σχολείο που βασίζεται στην οικονομική συνεισφορά των εμπλεκόμενων σε αυτό, δασκάλων, συνεργατών, μαθητών και γονιών καθώς και στην προσωπική εργασία.

Οι στόχοι που τίθενται είναι:

- Μια θεμελιώδης αλλαγή στη δομή της παραδοσιακής οικογένειας
- Σεξουαλική ελευθερία των παιδιών, των εφήβων και των νέων
- Απελευθέρωση της γυναίκας
- Προσωπική αυτονομία, νοητική και συναισθηματική
- Ατομική και συλλογική ελευθερία
- Οικονομική αυτοδιαχείριση και αυτοδιαχείριση της ζωής
- Υπευθυνότητα και αναζήτηση δημιουργικής εργασίας
- Σχέσεις βασισμένες στο διάλογο
- Εξάλειψη των βίαιων και ανταγωνιστικών σχέσεων

Το «Paideia», όπως και άλλα ελευθεριακά σχολεία, είναι ζωντανό και υπαρκτό χώρο που δείχνουν πως τα προτάγματα και οι προτάσεις μας για την κοινωνική οργάνωση δεν είναι κάποιες ουτοπικές, ασαφείς διακηρύξεις, αλλά μπορούν να πάρουν σάρκα και οστά ακόμα και σήμερα, σε ένα τόσο εχθρικό περιβάλλον. Είναι τόποι όπου κι εμείς οι ίδιοι μπορούμε να κατανοήσουμε βαθύτερα, και

να αγγίζουμε τον κόσμο για τον οποίο παλεύουμε. Είναι εργαστήρια συνεχούς πειραματισμού, από όπου μπορούμε να μάθουμε λίγο περισσότερο τι είναι η ελευθερία (ατομική και συλλογική), τι είναι ο διάλογος, πώς να συμβιώνουμε χωρίς βία, τι είναι η οριζόντια συνέλευση.

ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ, ΣΤΕΚΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΟΙ ΧΩΡΟΙ

Κομμάτια της κοινωνίας, δημιουργούν διαδικασίες ζωντανές που κάνουν τους ανθρώπους που συμμετέχουν σ' αυτές πιο ελεύθερους και συμβάλλουν στην κοινωνική αλλαγή. Αυτές οι προσπάθειες έχουν ιδιαίτερη αξία αφού δίνουν υλική υπόσταση στις θεωρητικές αρχές της ελευθερίας και της αλληλεγγύης. Τέτοια παραδείγματα υπάρχουν σε αυτοδιαχειριζόμενους χώρους και καταλήψεις σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας (μεταξύ αυτών οι τοπικές καταλήψεις Δράκα και Ελαία), όπου γίνονται διάφορα μαθήματα και σεμινάρια στα πλαίσια της αυτομόρφωσης, όπως μαθήματα ξένων γλωσσών, μαθήματα ελληνικών σε μετανάστες, μαθήματα χορού, μαθήματα σε μαθητές λυκείων και γυμνασίων κτλ. Σ' αυτό το πλαίσιο δραστηριοποιείται και το ελευθεριακό παιδικό στέκι El Paso στην άνω πόλη της Θεσσαλονίκης, που πρωτοδημιουργήθηκε το 2004 και στεγάζεται στην κατάληψη "μαύρη γάτα". Το El Paso λειτουργεί αντιεμπορευματικά και αντιεραρχικά, χωρίς τους ρόλους του δασκάλου και του μαθητή, και οι αποφάσεις παίρνονται μέσα σε διαδικασίες συνέλευσης. Οι ενασχολήσεις μικρών και μεγάλων περιλαμβάνουν κατασκευές, αφήγηση και δημιουργία παραμυθιών, θεατρική κίνηση, μαγείρεμα καθώς και πολλές κουβέντες και εκδηλώσεις στα πλαίσια της αυτομόρφωσης γύρω από την ελευθεριακή εκπαίδευση.

Πέρα από τις καταλήψεις και τους πολιτικούς χώρους που λειτουργούν με οριζόντιες αυτοοργανωμένες δομές, υπάρχουν κι άλλες πρωτοβουλίες όπως το Εναλλακτικό Εργαστήρι στην Κέρκυρα και το Κυριακάτικο σχολείο μεταναστών στην Αθήνα στα οποία η εκπαίδευση είναι ένα αγαθό που προσφέρεται ελεύθερα σε όλους χωρίς αντίτιμο. Πιο συγκεκριμένα, το κυριακάτικο σχολείο είναι μια πρωτοβουλία μεταναστών και μεταναστριών, καθώς και ελλήνων, που επικεντρώνεται τόσο στη δωρεάν εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας όσο και στη νομική υποστήριξη σε μετανάστες και πρόσφυγες. Στηρίζεται στην προσωπική εργασία εκπαιδευτικών και φοιτητών και στην οικονομική ενίσχυση όσων συμμετέχουν και όσων είναι αλληλεγγυοί στο εγχείρημα.

Η ανάπτυξη ελευθεριακών μορφών οργάνωσης σε διάφορα πεδία της κοινωνικής ζωής (π.χ. πολιτική, εκπαίδευση, οικονομία κλπ) ή στο σύνολό της αποτελεί πλέον επιτακτική αναγκαιότητα αλλά και -πάνω απ' όλα- άμεση επιθυμία. Στη σημερινή κρίση αξιών του πολιτικού και οικονομικού συστήματος αποκτά ιδιαίτερη σημασία η ανάπτυξη ανταγωνιστικών δομών απέναντι στις κυρίαρχες,

που να προτάσσουν την αυτοδιαχείριση αποδεικνύοντας στην πράξη την προοπτική μιας άλλης κοινωνικής οργάνωσης.

ΑΝΤΙΔΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΣΤΕΓΑΣΗ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΣΤΕΓΗΣ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Στην πραγματικότητα του καπιταλισμού και της ιδιοκτησίας το ζήτημα της στέγης, όπως κάθε ανθρώπινης ανάγκης διαπερνάται από την ταξική ανισότητα σε όλες του τις διαστάσεις: οικονομική, κοινωνική, πολιτική. Υπακούοντας στους νόμους της αγοράς, οικοπεδούχοι, εργολάβοι, τεχνικοί, γραφειοκράτες κ.λπ. φτάνοντας μέχρι τους ιδιοκτήτες, πάντα θα προσδοκούν στο μέγιστο το οικονομικό όφελος. Οι άνθρωποι αναλόγως της καταγωγής, της κοινωνικής τάξης, των συνθηκών τους θα εξαναγκαστούν να κατοικούν σε συγκεκριμένες περιοχές.

Οι εργαζόμενοι καλούνται να δίνουν ένα σημαντικό μέρος του μισθού τους για να ζήσουν αξιοπρεπώς, ή να ζουν σε ετοιμόρροπα σπίτια και υπόγεια πολυκατοικιών, να συνωστίζονται σε πυκνοκατοικημένες ανθυγιεινές περιοχές ή να αποπληρώνουν δυσβάσταχτα στεγαστικά δάνεια για 25 χρόνια τουλάχιστον. Και ενώ τα κερδοσκοπικά παιχνίδια των κυκλωμάτων θα υποβαθμίζουν ολόκληρες περιοχές, θα ορίζουν τις αλλαγές στη χρήση γης θα κρατάνε κλειστά τα άδεια κτήρια περιμένοντας την κατάλληλη ευκαιρία για το μέγιστο οικονομικό όφελος, οι άνεργοι, οι νέοι και οι φοιτητές, οι μετανάστες, οι χαμηλόμισθοι θα παραμένουν εν δυνάμει άστεγοι. Δεν είναι όλοι τυχεροί μικροϊδιοκτήτες, αλλά ούτε και όλοι θέλουν να εξαρτώνται από την οικογένεια, στη περίπτωση των νέων, και σίγουρα δεν είναι όλοι δικαιούχοι μιας εργατικής κατοικίας. Ο οργανισμός εργατικής κατοικίας με τις προϋποθέσεις για ένταξη σε αυτή μέσω τα ρουσφέτια και το διαβλητό των κληρώσεων του είναι μια προσφορά του κράτους. Φόροι επί φόρων, έκτακτες εισφορές, πάγιοι λογαριασμοί, αναγκαστικές απαλλοτριώσεις: είναι η επιβράβευση σε όσους νόμιμα κατάφεραν να βάλουν ένα κεραμίδι πάνω από το κεφάλι τους. Και η κατεδάφιση ή τα υπέρογκα πρόστιμα είναι η τιμωρία σε όσους αυθαιρετούν.

Εμπρακτη απάντηση στην εκμετάλλευση της ανάγκης για στέγαση από τους εκφραστές της εξουσίας, -από τους φεουδάρχες της Αγγλίας του 13^{ου} αι. και την εκκλησία της Γαλλίας του 19^{ου} έως την αρπαγή απέραντων εκτάσεων σε ολόκληρη την υπήλιον από τις πολυεθνικές εταιρίες στις μέρες μας- ήταν και είναι η κατάληψη στέγης. Είτε εδαφών για την ανέγερση οικημάτων, είτε εγκαταστάσεων που μετατρέπονται σε στέγη, είτε εγκαταλειμμένων ή άδειων σπιτιών. Στις λεγόμενες αναπτυσσόμενες χώρες, οι περιοχές γύρω από τα αστικά κέντρα καταλαμβάνονται από εκατομμύρια εξαθλιωμένους πρώην αγρότες, πρόσφυγες των καπιταλιστικών πολέμων και κάθε είδους κολλασμένου. Σε όλη τη γη, άνθρωποι παρακάμπτουν την κάθε είδους πρόνοια, καταλαμβάνοντας το επόμενο σπίτι τους. Όμως πέρα από την εκμετάλλευση της ανάγκης για στέγαση, υπάρχει κι η εκμετάλλευση κάθε ανθρώπινης ανάγκης: η ανάγκη για δημιουργία, για επικοινωνία, για έκφραση, για συντροφικότητα. Η ανάγκη να ονειρευόμαστε για το τέλος της εκμετάλλευσης από άνθρωπο σε άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον. Έτσι οι καταλήψεις στέγης αποκτούν και σαφή πολιτικό χαρακτήρα.

“Σε όλες τις μεγάλες πόλεις υπάρχουν πάρα πολλά ακατοίκητα σπίτια που θα μπορούσαν να στεγάσουν μεγαλύτερο μέρος αυτών που ζουν στις τρώγλες. Ο λαός θα προχωρήσει στη απαλλοτρίωση των κατοικιών, αδιαφορώντας για καταβολή αποζημιώσεων στους ιδιοκτήτες.”

Πιότρ Κροπότκιν

Ήδη στο Παρίσι της Μπελ Επόκ των αρχών του 20^{ου} αιώνα, ο Ζωρζ Κοσόν και αρνητές της ιδιοκτησίας, καταλαμβάνουν τράπεζες, εκκλησίες, γραφεία τελωνών, κήπους και πάρκα, το δημαρχείο και τη νομαρχία της πόλης προκειμένου να μπορέσουν να στεγαστούν χιλιάδες άστεγοι εργάτες, αλλά και όλοι αυτοί που τους έχει γίνει έξωση από τις “κατοικίες” τους (άθλια μικρά και πανάκριβα καταλύματα). Ο Κοσόν, εργάτης και αναρχικός, καθώς και 500.000 άλλοι παριζιάνοι το 1912 θα ιδρύσουν την συνδικαλιστική ένωση των ενοικιαστών εργατοϋπαλλήλων.

Θα ήταν ασφαλές να πούμε, πως η εμπειρία του Μάη του '68 και της καθολικής αμφισβήτησης του σύγχρονου τρόπου ζωής από την νεολαία, πυροδότησε μία σειρά ανατρεπτικών ενεργειών απέναντι στους θεσμούς. Αποτέλεσμα αυτού ήταν και το κύμα καταλήψεων εγκαταλειμμένων εγκαταστάσεων και σπιτιών στη δυτική Ευρώπη. Το 1971 στη Δανία καταλαμβάνεται συγκρότημα κτηρίων, η Christiania. Σε όλη την επικράτεια της δυτικής Γερμανίας και ειδικότερα στο Βερολίνο, εμφανίζονται κολεκτίβες που λειτουργούν σε κατειλημμένα κτήρια με σαφή πολιτικά χαρακτηριστικά, από ακροαριστερές ομάδες, φεμινίστριες, καλλιτέχνες και αυτόνομους μεταξύ άλλων. Στην Ιταλία, οι ακροαριστερές οργανώσεις και αυτόνομοι καταλαμβάνουν τα πρώτα κτήρια το '68. Στην Ολλανδία, το κίνημα των Πρόβος (προβοκάτορες) οργανώνει, εκτός από δυναμικές ενέργειες με πολιτικά χαρακτηριστικά, και καταλήψεις κτηρίων, ήδη από το 1970. Καθώς το κίνημα των καταλήψεων εξαπλώνεται, αρχίζουν να διαφαίνονται οι πρώτες διαφορές σε ζητήματα που θεωρούνται κομβικά,

όπως και οι πρώτες διαφωνίες. Οι διαφωνίες αυτές αφορούν, αφενός, το βαθμό πολιτικοποίησης των χώρων_αλλά κυρίως, την δεύτερη, μετά τη καταστολή, αντίδραση του κράτους: την υπό όρους νομιμοποίηση. Μια ξεκάθαρη διαφοροποίηση μέσα στο κίνημα των καταλήψεων, που εξελίσσεται μέχρι σήμερα, ιδιαίτερα στην Ολλανδία, τη Γερμανία και τη Γαλλία.

Οι πρώτες οργανωμένες στεγαστικές καταλήψεις στον ελληνικό χώρο είναι η Λέλλας Καραγιάννη στη Κυψέλη και η Βίλλια Αμαλίας, πρώτα στη λεωφόρο Αμαλίας και αργότερα στην Αχαρνών και Χέυδεν

στη Βικτώρια, στην Αθήνα. Κείμενα που εξέδιδαν από τις πρώτες μέρες αναφέρονταν στο στεγαστικό ζήτημα αλλά και στην αλληλοτριώση που επιβάλλει ο καπιταλισμός στις ανθρώπινες σχέσεις. Επίσης η Βίβλα Αμαλίας έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην έκφραση μέσω της μουσικής, κάτι που κάνει μέχρι σήμερα. Οι Λ.Κ

και Β.Α. είναι οι μακροβιότερες καταλήψεις στην Ελλάδα με αδιάκοπη παρουσία από το 1988. Τη δεκαετία του '90 εμφανίζονται καταλήψεις με παρόμοια χαρακτηριστικά και στη Θεσσαλονίκη, όπως η Μαύρη Γάτα και η Βίβλα Βαρβέρα. Έκτοτε στεγαστικές καταλήψεις εμφανίζονται παντού. Ρόζα Νέρα & Ευαγγελισμός στην Κρήτη, Μαραγκοπούλλιο στη Πάτρα, Αντιβίωση στα Γιάννενα, Φάμπρικα Υφανέτ, Ορφανοτροφείο και άλλες στη Θεσσαλονίκη, Πατνσίων και Σκαραμαγκά στην Αθήνα, κατάληψη Δράκα στη Κέρκυρα. Ειδικότερα μετά τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008, καταλήψεις ξεπηδούν σε όλη την επικράτεια. Κοινό χαρακτηριστικό των καταλήψεων στέγης είναι η εντατική ενασχόληση τους με πολιτικά ζητήματα. Αφίσες, κείμενα τυπώνονται και κυκλοφορούν, εκδηλώσεις και συζητήσεις πραγματοποιούνται γύρω από θέματα επικαιρότητας και θεωρητικά ζητήματα. Σημαντική είναι και η αντιεμπορευματική στάση των καταλήψεων όπου στη συντριπτική τους πλειοψηφία σε συναυλίες και εκδηλώσεις το κουτί ενίσχυσης αντικαθιστά τον εκβιασμό του χρηματικού αντίτιμου. Η λειτουργία των καταλήψεων στην Ελλάδα κατά κανόνα καθορίζεται από μία διαχειριστική και μία ανοιχτή γενική συνέλευση, όπου όλοι μπορούν να εκφράσουν την άποψη τους και διέπονται από τις αρχές της ομοφωνίας, ενώ στεγάζουν και άλλες αυτόνομες συνελεύσεις ποικίλου περιεχομένου.

Όλα αυτά τα χρόνια οι καταλήψεις στέγης έχοντας αναπτύξει δεσμούς συντροφικότητας και αλληλεγγύης με συνεχή προσπάθεια για εξωστρεφή δράση γίνονται χώροι αμφισβήτησης της παντοδυναμίας του κυρίαρχου πολιτισμού και του ελέγχου κάθε έκφανσης της ζωής από αυτόν. Χώροι όπου αμφισβητούνται οι δοσμένοι κοινωνικοί ρόλοι, η εμπορευματοποίηση της τέχνης, η μοναδική αλήθεια των ΜΜΕ, η πολιτική έκφραση από τους επαγγελματίες και τους κομματικούς μηχανισμούς, ακόμα και το μονοπώλιο της βίας από τα πάνω. Χώροι όπου λειτουργούν χωρίς ιεραρχία, χωρίς τη διαμεσολάβηση των ειδικών, χώροι όπου όλοι είναι ισότιμοι αλλά και που ως στόχο έχουν την ανάπτυξη της συντροφικότητας σε έναν κόσμο όπου η ιδιωτέυση θεωρείται αρετή. Εγχειρήματα που έρχονται να απαντήσουν, ενεργώντας επιθετικά, στις έτοιμες λύσεις των δομών της εξουσίας.